

www.amu.edu.az

TƏBİB

Təsisçi: Azərbaycan Tibb Universiteti

Qəzet 1933-cü ildən çıxır

№-06 (1789) 30 mart 2024-cü il

Akkreditasiya ilə bağlı universitetimizin növbəti nailiyyəti

İnstitusional akkreditasiya şəhadətnaməsi
ATU rəhbərliyinə təqdim olunub

səh. 2

Türkiyə
universitetləri
ilə əlaqələrimiz
genişlənir

səh. 2

Bu il "Biokimya"
ixtisası üzrə
magistratura təhsil
pilləsindən ilk
buraxılış olacaq

səh. 4

Sonsuzluğa aparan
səbəblər: diqqət
yetirməli məqamlar

səh. 5

Bənövşəyi Rəng Günü
epilepsiya xəstələrinə
diqqəti artırmaq
məqsədi daşıyır

Düzgün müalicə nəticəsində
xəstələrin 70%-ə qədəri qıcolmasız
yaşaya bilər

səh. 3

Zob xəstəliyinə
endemik bölgələrdə
daha çox rast gəlinir

Cərrah-endokrinoloq Azər
Hümmətov hansı hallarda
əməliyyatın vacib
olduğunu açıqlayır

səh. 3

ATU Kitab Klubu
1 yaşını qeyd edib

Klubun fəaliyyəti nəticəsində tibb
tələbələri arasında mütaliyə və elmə
maraq yüksəlib

səh. 6

Tələbələrin
ikinci evi

Qızlar yataqxanasının çoxmillətli
sakinləri bir ailə kimi yaşayır

səh. 7

Akkreditasiya ilə bağlı universitetimizin növbəti nailiyyəti İnstitusional akreditasiya şəhadətnaməsi ATU rəhbərliyinə təqdim olunub

Azərbaycan Tibb Universiteti ali təhsil müəssisələrinin akreditasiyası ilə bağlı növbəti nailiyyət əldə edib. Azərbaycanın təhsil tarixində ilk dəfə olaraq üç tədris proqramını beynəlxalq akreditasiyadan keçirən ATU bu dəfə milli səviyyədə institusional akreditasiyadan uğurla keçib. Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyinin Akreditasiya Şurasının qərarına əsasən, Azərbaycan Tibb Universiteti 5 il müddətinə institusional akreditasiyanı əldə edib. Bundan əlavə, ATU-nun Mülalicə işi, Stomatologiya və Əczaçılıq ixtisasları üzrə aparılmış beynəlxalq proqram akreditasiya qiymətləndirməsinin nəticələrinin dövlət akreditasiyası tərəfindən nəzərə alınmasına dair qərar qəbul edilib.

Martin 28-də Təhsildə Keyfiyyət Təminatı

Agentliyinin institusional akreditasiyaya dair şəhadətnaməsi universitet rəhbərliyinə təqdim olunub. Mərasimdə çıxış edən ATU-nun rektoru, professor Gəray Gəraybəyli akreditasiya prosesinin yüksək səviyyədə təşkili ilə bağlı tərəfdaş quruma təşəkkürünü bildirib. O bu cür proseslər zamanı ortaya çıxan yeni yanaşmaların istənilən müəssisənin inkişafına təkən verdiyini qeyd edib: "Akkreditasiya prosesi nəticəsində irəli sürülən tövsiyələrin hamısı bizim üçün çox əhəmiyyətli olmaqla yanaşı, ümumilikdə ATU-nun inkişafı üçün yeni istiqamət təşkil edir. Biz eyni zamanda global təhsilin müsbət keyfiyyətlərinin milli təhsilə integrasiyasına ciddi önəm verməliyik. Bu baxımdan, beynəlxalq akreditasiya nəticələrinin təsdiqlənməsi də ATU təmsilçiləri olaraq bizim üçün yeni məsuliyyət yaradır".

G.Gəraybəyli ATU-nun qarşısında daha

böyük hədəflərin olduğunu, 3 proqramdan savayı, digər ixtisasların da beynəlxalq akreditasiyadan keçirilməsi üçün işlərin aparılacağını bildirib. Bu proseslərin həm ATU, həm tibb təhsili, həm də ümumilikdə ölkədə təhsilin inkişafına töhfə verəcəyindən əminliyini vurğulayıb.

Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Tural Əhmədov proses zamanı ATU ilə faydalı əməkdaşlığın yarandığını bildirib: "İnstitusional akreditasiyanın əldə olunması, həm də beynəlxalq tərəfdaşlarla birgə həyata keçirilən proqram akreditasiyasının nəticələrinin tanınması universitetin bir çox aspektlərdən özünün mövcud mövqeyini və gələcək missiyasını ortaya qoymasında faydalıdır". T.Əhmədov akreditasiyanın əsasən ali təhsil müəssisələrinə dəstək məqsədilə keçirildiyini, bu prosesin müəssisələrin fəaliyyətinin diaqnostik baxımdan dəyərləndirilməsinə, müsbət təcrübənin təqdir olunması, təkmilləşdirməyə ehtiyacı olan hissələrin isə qarılmasına yardımçı olduğunu qeyd edib.

Mərasimdə ATU-nun prorektorları, dekanları və TKTA-nın nümayəndə heyəti iştirak edirdi.

Xatırladaq ki, 2022-ci ildə Akreditasiya və Reytinq üzrə Müstəqil Agentlik (IAAR - Independent Agency For Accreditation and Rating) Azərbaycan Tibb Universitetinin Mülalicə işi, Əczaçılıq və Stomatologiya ixtisaslarının 5 il müddətinə akreditasiyadan keçirilməsinə dair qərar verib.

Azərbaycan Tibb Universitetinin rektoru, professor Gəray Gəraybəyli Türkiyənin Çanaqqala On Səkkiz Mart Universitetinin rektoru, professor Cüneyt Erenoğlu ilə görüşüb.

Türkiyə universitetləri ilə əlaqələrimiz genişlənir

Görüşdə qarşılıqlı əməkdaşlığın perspektivləri, tədris sahəsində yeniliklərin bölüşülməsi və digər məsələlərə bağlı maraqlı müzakirələr aparılıb.

Görüş zamanı G.Gəraybəyli və C.Erenoğlu təmsil etdikləri universitetlərin tarixi, fəaliyyəti, tətbiq edilən təhsil sistemi, tədris proqramları barəsində məlumat veriblər. Rektor Gəray Gəraybəyli ATU-da son illərdə aparılan islahatlar, universitetin beynəlxalq akreditasiyadan keçməsi haqqında ətraflı

informasiyanı qonaqların diqqətinə çatdırıb. Tərəflər ali təhsil müəssisələri arasında münasibətləri inkişaf etdirmək, təcrübə mübadiləsi aparmaq, beynəlxalq layihələrdə birgə iştirakla bağlı məsələləri də müzakirə ediblər.

Görüşdə ATU-nun Elmi işlər üzrə prorektoru, professor Rauf Bəylərov, Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri, dosent Müşfiq Orucov, İctimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin müdiri Günel Aslanova iştirak ediblər.

Alimlərimiz nüfuzlu beynəlxalq tədbirdə çıxış edib

Martin 21-23-də Londonda Neurologiyada Mübahisələrə dair 18-ci Ümumdünya Konqresi (The 18th World Congress on Controversies in Neurology - CONy) baş tutub. Dünyada nevrologiya sahəsində ən nüfuzlu beynəlxalq tədbirlərdən olan CONy konqresində azərbaycanlı alimlər də iştirak edib.

ATU-nun Fizioterapiya və reabilitasiya kafedrasının professoru Sədaqət Hüseynova, Nevrologiya kafedrasının müdiri, professor Ayten Məmmədbəyli, kafedranın dosenti Şəhla Məlikova konqresdə müxtəlif mövzularda məruzələrlə çıxış

ediblər. Professor S.Hüseynova periferik sinir sisteminin odlu silah yaralanmaları zamanı Azərbaycanın unikal mülalicəvi sərvəti sayılan Naftalan neftindən istifadə, Qarabağ müharibəsi veteranlarının reabilitasiyasında onun tətbiqi haqqında məruzə ilə çıxış edib. Konqresin işində Danimarkada yaşayan Azərbaycan əsilli alim, Ümumdünya Başağrısı Cəmiyyətinin prezidenti, professor Məsud Aşina yaxından iştirak edib.

CONy konqresi dünya nevroloji icmaıyyəti üçün ən böyük illik tədbirlərdən biridir. Hər il müxtəlif ölkələrdə təşkil edilən bu tədbirdə nevrologiya üzrə beynəlxalq ekspertlər fikir mübadiləsi aparır, biliklərini paylaşır, təcrübələrinin yayılması və istifadəsinə imkan yaradırlar. Konqres çərçivəsində keçirilən hər bir sessiya debatlar şəklində təşkil olunur ki, bu da müzakirə edilən problem ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparmağa şərait yaradır.

Türkiyədə "Cümhuriyyət 100 illiyinə 100 kitab" layihəsi çərçivəsində İstanbul Universiteti-Cərrahpaşa tərəfindən "Bariatric və metabolik cərrahiyyənin əsas prinsipləri və yeniliklər" adlı kitab nəşr edilib.

Bu kitab bariatric cərrahiyyə haqqında yazılan ilk tamhüquqlü rəsmi topludur. Kitab əsrin bəlası olan piylənmənin cərrahi müalicəsində ən son yeniliklərə

Əməkdaşımız dünya səviyyəli kitabın müəllifləri sırasında yer alıb

əsaslanan fundamental elmi məlumatlar əsasında hazırlanıb. Bu sahədə əsas prinsiplərlə yanaşı, yeni mülalicə protokolları və bariatric əməliyyatların mümkün ağırlaşmaları, uzunmüddətli problemlər də əhatə olunub.

Bariatric-metabolik cərrahiyyə tək cərrahları deyil, bir çox sahənin həkimlərini əhatə edən multidissiplinar bir sahədir. Kitab öz oxucularına nəzəri təlimlə yanaşı, şəkillər vasitəsilə praktik təlimat da verir.

İstanbul Universiteti-Cərrahpaşa və Türk Bariatric-Metabolik Cərrahlar Dərnəyinin dəstəyi ilə ərəşəyə gələn kitaba həmin universitetin rektoru, professor Nuri Aydın ön söz yazıb. Sevindirici haldır ki, Azərbaycan Tibb Universitetinin I Cərrahi xəstəliklər kafedrasının dosenti, cərrah Taryel Öməröv kitabın həmmüəlliflərindən biridir.

Bu haqda danışan T.Öməröv bildirib ki, bu cür sanballı ki-

tabda onun həmmüəllif olaraq, həmçinin doğma Tibb Universitetinin adının keçməsi çox önəmlidir: "Vurğulamaq istədim ki, ölkəmizdə bariatric-metabolik cərrahiyyə 2013-cü ildə ilk olaraq bizim əməliyyatlarla başlayıb. Artıq 2017-ci ildə bu sahədə ilk milli protokolumuz formalaşdı. 2018-ci ildə isə ATU-nun I Cərrahi xəstəliklər kafedrası tərəfindən yazılan cərrahi xəstəliklər kitabında həmmüəllif olaraq bu sahəni geniş işıqlandırmışıq. O kitab dərslik kimi istifadə olunur. İndi isə, uzun illərdir bu sahənin dünya səviyyəsində formalaşmasında əməyi olan 100-dən çox professorun sırasında yer almaq xüsusilə qürurvericidir".

Qeyd edək ki, Türkiyə Cümhuriyyətinin 100 illiyi münasibətilə çap olunmuş bu kitab metabolik xəstəliklər və bariatric cərrahiyyə ilə maraqlanan hər bir gənc həkimin yoluna işıq tutacaq.

Miqren mövzusunda seminar keçirilib

Azərbaycan Uşaq Nevroloji Cəmiyyətinin təşkilatçılığı ilə ATU-nun Nevrologiya kafedrası Rezidentura və Magistratura şöbəsi ilə birgə miqren baş ağrısına həsr olunmuş seminar keçirilib. Tədbir "Baş ağrısı - Maarifləndirmə Həftəsi" çərçivəsində ATU-nun Tədris Terapevtik Klinikasında təşkil edilib.

Seminara moderatorluq edən Rezidentura və magistratura şöbəsinin müdir müavini, assistent Namiq Xəlilov mövzunun aktuallığını diqqətə çatdıraraq vurğulayıb ki, miqren hazırda dünyada ən çox yayılmış xəstəliklərdəndir. Nevrologiya kafedrasının müdiri, professor Ayten Məmmədbəyli çıxışında baş ağrıları və nevroloji problemlərin dərindən öyrənilməsi istiqamətində gənc

mütəxəssislərdə maraqla oyadılması baxımından belə tədbirlərin əhəmiyyətini qeyd edib.

Sonra Almaniyanın Christian Albrechts Universitetində miqren və baş ağrıları üzrə master dərəcəsi almış, Beynəlxalq Baş ağrıları Cəmiyyətinin (IHS) üzvü, bu təşkilatın qrant mükafatçısı dr. Sərxan Əmirquliyev məruzə oxuyub. S.Əmirquliyev onun

təşəbbüsü ilə həyata keçirilən "Baş ağrısı - Maarifləndirmə Həftəsi" fəaliyyətləri və eləcə də "Miqren Dostu Xəstəxanası" konsepti ilə beynəlxalq kampaniyaya başlamaqdan qürur duyduğunu diqqətə çatdırıb.

Çıxışında mövzu ilə bağlı geniş məlumat verən mütəxəssis bildirib ki, kişilərlə müqayisədə qadınlar miqren və digər baş ağrılarından 2-3 dəfə daha çox əziyyət çəkirlər.

Maraqlı keçən tədbirdə iştirakçıları düşündürən suallar cavablandırılıb. Tədbirdə klinikanın baş həkimi Fəridə Hacıyeva, həkimlər, rezidentlər və tələbələr iştirak edib.

Bu günlərdə Türkiyədə 9-cu Beynəlxalq Elm və İnnovasiyalar Konqresi (International Sciences and Innovation Congress) keçirilib. Dünyanın bir neçə ölkəsindən mütəxəssislərin qatıldığı konfransda Azərbaycan Tibb Universitetinin müəllim və tələbələri də onlayn şəkildə iştirak ediblər.

Tələbələrımız beynəlxalq konfransa qatılıb

Tədbirdə I Mülalicə-profilaktika fakültəsinin tələbələri Nurlan Əlizadə, Nərimin Eyvazova və Əminə Məmmədova məruzələrlə çıxış ediblər. "Multifactorial pathogenesis of Calciphylaxis" və "Relationship Between Fibroblast Growth Factor-23 and Vascular Calcification In Hemodialysis Patients" adlı məruzələr Nefrologiya fənni üzrə müəllimlər t.ü.f.d Şəlalə İsmayilova və t.ü.f.d Ayten Məmmədžadənin rəhbərliyi ilə baş tutub.

Endokrin xəstəliklər içərisində şəkərli diabetdən sonra ən geniş yayılan qalxanabənzer vəzi xəstəlikləri haqqında suallarımızı ATU-nun I Cərrahi xəstəliklər kafedrasının assistenti, Tədris Cərrahiyyə Klinikasının cərrah-endokrinoloqu, tibb üzrə fəlsəfə doktoru Azər Hümətov cavablandırır.

mürsə, heç bir cərrahi müdaxiləyə gerek yoxdur, bədxassəlidirsə, əməliyyat qərarı verilir. Hal-hazırda tərəfimizdən açıq cərrahiyyəyə alternativ olan mini-invaziv üsullar tətbiq olunur. Bunlar lazer ablasiya

orqanizmin həyatıvacib orqanlarına "qonşudur", boyunda, nəfəs borusunun kənarında, səs tellərini innervasiya edən qayıdan qırtlaq siniri, yuxu arteriyası və qida borusunun arxasında yerləşir. Yəni həyatıvacib

etdikdə, xəstələr heç bir tərəddüdsüz biopsiya götürülməsinə razılıq verirlər.

- Zobun profilaktikası haqqında nə deyərdiniz və zob xəstələrinə əsas nələr tövsiyə edərdiniz?

Zob xəstəliyinə endemik bölgələrdə daha çox rast gəlinir

Cərrah-endokrinoloq Azər Hümətov hansı hallarda əməliyyatın vacib olduğunu açıqlayır

- Doktor, ənənəvi bir sualdan başlayaq. Zob xəstəliyinin ilkin əlamətləri hansılardır? İnsanlar nə vaxt mütləq cərrah-endokrinoloqa müraciət etməlidir?

- Qalxanvari vəzi xəstəlikləri bütün dünyada olduğu kimi, ölkəmizdə də geniş yayılıb və əsas yayılma səbəblərindən biri yod çatışmazlığıdır. Təsədüfi deyil ki, ölkəmizin bəzi bölgələri Dünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən yod azlığı olan regionların sırasına daxil edilib. Belə ki, dağlıq ərazilər ciddi, dağətəyi ərazilər isə orta yod çatışmazlığı olan ərazilər hesab olunur. Ona görə də həmin bölgələrdə yaşayan insanlarda yod çatışmazlığı ilə əlaqədar qalxanvari vəzin böyüməsi hallarına daha çox rast gəlinir. Çünki qalxanvari vəzin əsas funksiyasının yerinə yetirilməsində bilavasitə yod mikroelementinin vacib rolu var. Yod çatışmazlığı olduqda, qalxanvari vəzin funksional pozğunluğu baş verir ki, bu da onun böyüməsinə, el arasında "zob" deyilən xəstəliyin yaranmasına səbəb olur. Xəstəliyin əlamətləri özünü qalxanvari vəzin funksional vəziyyətinə, yəni onun az və yaxud çox çalışan formalarına uyğun bürüzə verir. Qalxanvari vəzin az çalışan formasına el arasında "tənbəl", çox çalışan formasına isə "zəhərli" zob deyilir. Saçın seyrəlməsi, dəri quruluğu, boyun nahiyəsində şişkinliyin olması, bədən çəkisinin artması, qəbizlik, qadınlarda menstruasiyanın pozulması, hamilə qalmaqdan bəzi problemləri "tənbəl", metabolizm sürətləndiyi üçün orqanizmdə ürək döyüntülərinin artması, əllərdə tər-

ləmə, saçın tökülməsi, bədən çəkisinin sürətlə itirilməsi isə "zəhərli" zobun əlamətləridir.

Xəstələrin 4 əsas göstəriciyə görə cərrah-endokrinoloqa müraciət etməsi mütləqdir. Biopsiyanın nəticəsi şübhəli olan, bədxassəli, eləcə də boğulma və sıxılma halına gətirən böyük düyünlər və müalicəyə tabe olmayan "zəhərli" zoblar cərrahi əməliyyata göstəricidir.

- Bu xəstəliyə cərrahi müdaxilə hansı hallarda qaçılmazdır və yaxud məsləhət deyil?

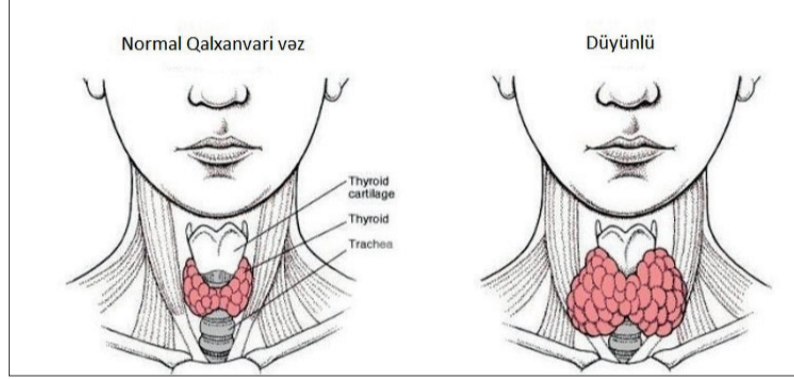
- Qalxanvari vəzdə hər hansı bir ocaqlı dəyişiklik baş verirsə, biz bunu düyün kimi dəyərləndiririk. Düyünün xoşxassəli və ya bədxassə-

və mikrodalğalı ablasiyadır. Lazer ablasianın üstünlüyü ondadır ki, xəstə narkoz almır, kəsik aparılmır. Düyünün içərisinə lazer və mikro-dalğanın ucluğu yeridilir. Şüanın təsirindən düyünün içərisində yüksək temperatur əmələ gəlir və hüceyrələrdə yanıt hesabına nekroz baş verir. Nekrotik hissə müəyyən müddətdən sonra çarıqlaşır, düyünün həcmi kiçilməyə başlayır. Bu metod əsasən 2 sm-dən 4 sm-ə qədər olan düyünlərdə tətbiq edilir və yaxşı nəticələr alınır. Xəstədə boğulma, sıxılma halları qısa müddətdə aradan götürülür. Prosedur ancaq yerli keyləşdirmə altında 15-20 dəqiqəyə icra olunur. Xəstə 2 saat klinikada

orqanlarla sıx təmasdadır. Ona görə də əməliyyatları elə etmək lazımdır ki, bu orqanlar zədələnməsin. Belə xəstələrdə ortodontik müalicə aparılmasına, dişlərə breket qoyulmasına gəlincə, ilk növbədə qalxanvari vəzin funksiyası yoxlanılmalıdır. Əgər hormonlar, həmçinin kalsium, fosfor mübadiləsi, D vitamini normaldırsa, müalicəyə əks göstəriş yoxdur. Əksinə, qalxanvari vəzin funksional pozğunluğu, hipotireoz varsa, kalsium mübadiləsində tarazlıq pozulubsa, öncə maddələr mübadiləsi, hormonal status normalaşdırılmalıdır və bundan sonra həmin müalicələri aparmaq olar.

- Bəzən pasiyentlər qalxanvari vəzi düyünlərindən biopsiya götürülməsindən çəkinirlər. Bu yanaşma nədən qaynaqlanır?

- Bəli, əvvəllər qalxanvari vəzin biopsiyasından insanlar daha çox çəkinirdilər. Son vaxtlar maarifləndirici verilişlər, sosial şəbəkələr vasitəsilə insanlar daha çox məlumatlandırıldığı üçün müraciət edən xəstələrdə Artıq müayinəyə mariflənərək gəlirlər. Biz özümüz də vaxtaşırı televiziyalarda, sosial şəbəkələrdə biopsiyaya göstərişlə bağlı fikirlərimizi paylaşırıq. Əslində də qorxmaq üçün heç bir əsas yoxdur, 10 saniyəlik ağrısız bir prosedurdur. Biopsiyanın götürülməsindən 3-4 gün sonra xəstə onun cavabını alır və nəticəyə uyğun müalicə seçirik. Proseduru düzgün izah

li olmasını müəyyən etmək üçün ilk növbədə ultrasəs müayinəsi aparılır. Əgər ultrasəs müayinəsi zamanı düyünün kənarları hamar deyilsə, ön, arxa ölçüsü en ölçüsündən böyükdürsə, düyün şübhəli görüntü kimi qiymətləndirilir və biopsiya edilir. Nəticəsi xoşxassəlidirsə, ultrasəs müayinəsi vasitəsilə düyünlərə nəzarət olunur. Əgər düyün böyü-

qaldıqdan sonra evə buraxılır və hər hansı bir dərman terapiyasına ehtiyac qalmır.

- Qalxanvari vəzin böyüməsi ətraf orqanlara necə təsir göstərir? Zobu olan xəstədə ortodontik müalicə aparmaq, dişlərə breket qoymaq olarmı? Nələr əks göstəriş sayılır?

- Bildiyiniz kimi, qalxanvari vəzi

Bənövşəyi Rəng Günü bütün dünyada epilepsiya haqqında məlumatlılığın artırılmasına həsr olunmuş beynəlxalq kütləvi tədbirdir. Hər il martın 26-da dünya ölkələrində yaşayan insanlar bənövşəyi paltar geyinməyə və epilepsiya ilə bağlı maarifləndirmə tədbirlərinə ev sahibliyi etməyə dəvət olunur.

Bənövşəyi Gün təşəbbüsü 2008-ci ildə epilepsiya xəstəsi olan və insanların onun vəziyyəti haqqında danışmasını istəyən kanadalı gənc qız Cassidy Megan tərəfindən irəli sürülüb. Lavanda çiçəyi epilepsiyanın beynəlxalq simvolu kimi tanındığı üçün Cassidy bənövşəyi rəngdən istifadə etmək qərarına gəlmişdi.

Epilepsiya sinir sisteminin xroniki xəstəliyi olub, təkrarlanan qıcolma tutmaları ilə xarakterizə edilir. Əsrlər boyu epilepsiya qorxu, anlaşılmaqlıq, ayrı-seçkilik və sosial stiqma ilə əhatə olunub. Bir çox ölkələrdə stiqmanın bəzi formaları bu günə qədər davam edir və xəstəlikdən təsirlənən insanların və onların ailələrinin həyat keyfiyyətinə təsir edə bilər. Epilepsiya dünyada ən çox yayılmış xəstəliklərdən hesab olunur. Epilepsiyanın tibbi və sosial əhəmiyyəti yüksək olaraq qalmaqdadır.

Bənövşəyi Rəng Günü epilepsiya xəstələrinə diqqəti artırmaq məqsədi daşıyır

Düzgün müalicə nəticəsində xəstələrin 70%-ə qədəri qıcolmasız yaşaya bilər

Epilepsiya baş beyinin qabığına həddindən artıq neyronal boşalmalar nəticəsində yaranan, təkrarlanan, əsasən də təxribat olunmayan tutmalarla xarakterizə edilir ki, bu tutmalar da öz növbəsində hərəkəti, hissi, vegetativ, düşüncə və psixi funksiyaların pozulması ilə müşayiət olunurlar.

Onlar beyinin müxtəlif sahələrində baş verə bilər. Tutmaların tezliyi

bir neçə ildə bir dəfədən gündə bir neçə dəfəyə qədər dəyişə bilər.

Dünyada hər il təxminən 5 milyon insana epilepsiya diaqnozu qoyulur. Yüksək gəlirli ölkələrdə hər 100 000 nəfərdən 49-na epilepsiya diaqnozu qoyulduğu təxmin edilir. Aşağı və orta gəlirli

yeniyetməlik dövründə daha çox rast gəlinən nevroloji patologiyalardandır. Xəstəlik 15 yaşa qədər uşaqlarda hər 1000 nəfərə 5-8 hal təşkil edir.

Epilepsiyadan əziyyət çəkən insanlarda vaxtından əvvəl ölüm riski əhalinin orta ölüm göstəricisindən təxminən üç dəfə yüksəkdir. Epilepsiya müxtəlif səbəblərdən yaranır. Etioloji amillərə struktur, genetik, yoluxucu, metabolik, immun və naməlum etioloji amillər aiddir.

Uşaqlıq dövründə başlayan epileptik tutmaların uzunmüddətli proqnozu qeyri-müəyyəndir. Uşaqlıqda epilepsiyadan əziyyət çəkən xəstələrin əksəriyyəti yetkinlik yaşına qədər tutmalardan azad olsalar da, sosial və təhsil problemləri ilə bağlı risklər yüksək olaraq qala bilər.

Bütün bunlarla yanaşı, xəstəliyə nəzarət etmək mümkündür. Qıcolma əleyhinə dərmanlarla düzgün müalicə nəticəsində xəstələrin 70%-ə qədəri qıcolmasız yaşaya bilər. Əgər epilepsiya xəstəsi

iki-dörd il ərzində qıcolmalardan azadırsa, müvafiq klinik, sosial və fərdi amillər nəzərə alınmaqla antikonvulsanların dayandırılması nəzərdə tutula bilər.

Epilepsiyanın vaxtında aşkarlanıb müalicə olunması, sonrakı ağırlaşmaların qarşısını almağa, xəstələrin həyat şəraitinin yaxşılaşmasına gətirib çıxarır.

Sona ƏLİYEVA
ATU-nun Nevrologiya kafedrasının assistenti

Bioloji kimya kafedrasında həm tədris, həm də elmi-tədqiqat işləri aparılır

Bu il "Biokimya" ixtisası üzrə magistratura təhsil pilləsindən ilk buraxılış olacaq

"AMEA-nın ilk prezidenti olmuş akademik M.Mirqasımov və doktor Baysova böyrək xəstəliklərinin tədqiqi üzrə təcrübələrini, dr. A.Şahtaxinskaya isə qanda şəkərin təyini üzrə tədqiqatını bu kafedrada aparırlar. Bundan başqa, görkəmli gigiyenist, professor M.Əfəndizadə öz doktorluq dissertasiyasını məhz bu kafedrada yerinə yetirib". Bu fikirləri ATU-nun Bioloji kimya kafedrasının keçdiyi tarixi inkişaf yolundan danışan kafedra müdiri, professor Gülnarə Əzizova deyib.

O qeyd edib ki, bioloji kimya ali tibb təhsili sistemində mühüm yeri olan təməl fənlərdən biridir: "Ölkəmizdə bu fənnin tədrisində ilk dəfə 1920-ci ildə indiki Bakı Dövlət Universitetinin Tibb fakültəsində başlanılıb. O vaxtlar bu fakültədə tədris işləri yalnız rus dilində aparılırdı və tələbə sayı da çox deyildi. Biokimya kafedrasına rəhbərlik etmək isə fizika-kimya mütəxəssisi olan dosent V.M.Tolstuxova həvalə edilmişdi. Həmin illər burada tələbələrə həftədə 2 dəfə, hər biri 2 saat olmaqla mühazirə oxunur və 2 saat təcrübə məşğələsi keçirilirdi. Kafedrada tədris işlərindən əlavə, klinisist həkimlərin elmi tədqiqatlarına da şərait yaradılırdı. Məsələn, AMEA-nın ilk prezidenti olmuş akademik M.Mirqasımov və doktor Baysova böyrək xəstəliklərinin tədqiqi üzrə təcrübələrini, dr. A.Şahtaxinskaya isə qanda şəkərin təyini üzrə tədqiqatını bu kafedrada aparırlar. Eləcə də görkəmli gigiyenist, professor M.Əfəndizadə öz doktorluq dissertasiyasını burada yerinə yetirib. 1932-ci ildə BDU-nun Tibb fakültəsinin əsasında Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutu yaradıldıqdan sonra biokimyaçı alim, professor

V.Malenyuk bu kafedranı 2 il idarə edib. Professor Həmid Səfərovun bu vəzifədə işlədiyi 1932-37-ci illərdə instituta tələbə qəbulu artır, kafedra genişləndirilir və kadr potensialı çoxalır. 1937-72-ci illərdə professor Abdülhəd Həsənovun rəhbərliyi ilə kollektiv tərəfindən İsti su və Sirab mineral sularının və Naftalan neftinin müalicəvi təsirinə mexanizmləri tədqiq edilmiş, karotinin təklidə və Naftalan nefti ilə birgə tətbiqi zamanı bir sıra patoloji proseslərin sağalma mexanizmləri araşdırılmışdır. A.Həsənov səmərəli elmi fəaliyyətinə görə respublikanın əməkdar həkimi və əməkdar elm xadimi fəxri adlarına layiq görülərək 1962-ci ildə AMEA-nın müxbir üzvü seçilmişdir".

Şurasının qərarı ilə bu kafedra yenidən müstəqil fəaliyyətə başlayır və dissertasiya işini yenidən müdafiə edib, biologiya elmləri doktoru alimlik dərəcəsi alan Arif Əfəndiyev kafedranın müdiri seçilir. Respublikanın əməkdar müəllimi olan A.Əfəndiyev 2019-cu ildən etibarən kafedranın məsləhətçi professorudur və elə həmin ildən də kafedraya məhbərlik edirəm".

Tədris və elmi-tədqiqat işlərinin səviyyəsini yüksəltmək üçün kollektivin əzmlə çalışdığı deyən Gülnarə xanım qeyd edib ki, o, 2010-cu ildə professor A.Əfəndiyev və baş müəllim A.Dadaşova ilə birgə endogen antimikrob peptidlərinin öyrənilməsi sahəsində geniş

zamanı xəstələrin qanında olan biokimyəvi dəyişikliklərin öyrənilməsi", 2014-19-cu illərdə "Bədxassəli şişlər zamanı müşahidə edilən biokimyəvi dəyişikliklərin öyrənilməsi" idi. Hazırda isə "Müxtəlif patoloji vəziyyətlər zamanı antimikrob peptidlərin və sitokinlərin tədqiqi" mövzusu üzrə tədqiqat işi aparılır. Onu da diqqətinizə çatdırım ki, ATU-da Tibbi biologiya fakültəsinin fəaliyyət göstərdiyi illərdə adıçəkilən fakültənin tələbələrinə Ümumi bioloji kimya fənnindən əlavə, həm də iki tədris ili ərzində Tibbi biokimya və Patobiokimya fənləri üzrə tədris aparılıb. Bu fakültənin ləğvindən sonra universitetin Müalicə-profilaktika fakültəsinin VI kursunda Klinik

2024-cü ildə magistratura təhsili üzrə ilk buraxılış keçiriləcək. Bundan əlavə, müxtəlif kafedralarda rezidentura təhsili alan gənc həkimlər bu kafedrada tədris proqramına müvafiq olaraq biokimya, klinik biokimya, eləcə də tibbi genetikadan qısamüddətli (2 həftə və ya 1 ay) təlim keçirlər. İndiyədək kafedrada 184 rezident rotasiya üzrə təlimə cəlb edilib. Kafedranın nəzdində fəaliyyət göstərən Klinik-diaqnostik biokimya laboratoriyasında həkim-laborantlar praktik hazırlıq keçirlər".

Kafedranın nəzdində hüceyrə patologiyasının biokimyəsi problem elmi-tədqiqat laboratoriyası da fəaliyyət göstərir. Bu laboratoriyanın müasir avadanlığından həm elmi-tədqiqat işlərində, həm də tədris prosesində istifadə olunur.

G.Əzizova onu da bildirib ki, Bioloji kimya kafedrası ETT və Ortopediya İnstitutu, ETM-in Genetik Ehtiyatlar İnstitutu, Milli Onkologiya Mərkəzi, B.Eyvazov adına Hematologiya və Transfuziologiya İnstitutu kimi elmi mərkəzlərlə əməkdaşlıq müqavilələri bağlayıb. Nəticədə əməkdaşlar müştərək elmi-tədqiqat işləri aparırlar.

Tədris prosesinə gəldikdə isə, əməkdaşların özlərinə məxsus dərslərdən, dərş vəsaitlərindən və tədris metodik vəsaitlərdən geniş istifadə edilir. Kafedrada Tələbə Elmi Cəmiyyətinin xətti ilə tədqiqat aparan gələcək həkimlər üçün hər cür şərait yaradılıb. Mövcud olduğu illər ərzində kafedra əməkdaşları tərəfindən 2000-dən artıq elmi məqalə və tezis çap olunub. Kafedra təşkil ediləndən indiyədək 80-dən artıq dissertasiya işi, o cümlədən 13 doktorluq dissertasiyası müdafiə edilib.

Sözünə davam edən G.Əzizova bildirib ki, 1973-81-ci illərdə kafedranın müdiri olmuş professor N.Rzayevin vəfatından sonra rəhbərlik dosent Arif Əfəndiyevə tapşırılıb: "1984-cü ildə Bioloji kimya kafedrası Bioüzvi kimya kafedrası ilə birləşdirilir və rəhbərlik AMEA-nın müxbir üzvü, professor R.Babaxanova həvalə edilir. 1987-ci ildə institut Elmi

tədqiqat işləri həyata keçiriblər və Prezident yanında Elmin İnkişafı Fondunun qrant müsabiqəsinin qalibi olublar: "Əməkdaşlarımız universitetin bütün fakültələrinin tələbələri ilə tədris işləri aparmaqla yanaşı, geniş elmi-tədqiqat işləri ilə də məşğul olurlar. 2009-14-cü illərdə kafedranın tədqiqat işlərinin əsas mövzusu "Müxtəlif mənşəli osteoporozlar

biokimya fənni tədris olunur və İctimai səhiyyə fakültəsinin tələbələrinin tədris proqramına Klinik laborator diaqnostika fənninin tədrisi daxil edilib".

Kafedrada magistratura təhsil pilləsi üzrə tədris işlərinin də aparıldığını deyən kafedra müdiri əlavə edib ki, hazırda 10 nəfər "Biokimya" ixtisası üzrə magistratura təhsili alır: "Cari

Gündüz ƏHMƏDOV,
II Uşaq xəstəlikləri
kafedrasının dosenti, t.e.d.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Baş Assambleyası tərəfindən 2012-ci ildən başlayaraq, hər il 21 mart tarixinin Ümumdünya Daun Sindromlu İnsanlar Günü kimi qeyd olunması haqda qərar qəbul edilib.

Baş Assambleya bütün üzv dövlətləri, beynəlxalq qurumları, qeyri-hökumət təşkilatlarını, özəl sektoru və vətəndaş cəmiyyətini bu qərarı dəstəkləməyə çağırıb. Həmin tarixdən etibarən Ümumdünya Daun Sindromlu İnsanlar

Daun sindromu nədən yaranır?

Günündə ictimai təşkilatlar və tibb müəssisələri cəmiyyəti daha geniş məlumatlandırmaq üçün müxtəlif tədbirlər keçirir.

Daun sindromu 21-ci xromosom cütlüyünün trisomiyası səbəbindən yaranan genetik xəstəlikdir. Bu sindrom 1866-cı ildən məlumdur. Con Lenqdon Daun adlı ingilis həkim xarakter xüsusiyyəti olan bu xəstəliyi bir qız uşağında müşahidə etmişdir. Sonradan bu xəstəlik onu kəşf edən alimin şərəfinə "Daun sindromu" adını almışdır.

Daun sindromuna əsasən 35 yaşından sonra hamilə qalan və irsi genetik xromosom dəyişiklikləri olan qadınların körpələrində rast gəlinir. Daun sindromu ilə uşaq doğma ehtimalı 35-40 yaşlı qadınlarda 10 dəfə, 40 yaşdan yuxarı olanlarda 25 dəfə çoxdur. Belə ki, Daun sindromlu uşaq dünyaya gətirmə ehtimalı 20 yaşlı analarda 0,1%-dən az olduğu halda, 45 yaşda 3%-ə qədər artır. Xəstəlik yalnız ananın orqanizmindəki xromosomlarla,

qametogenezin normal gedişinin pozulması ilə əlaqədardır. Yumurtahüceyrə və spermatozoid mutasiyalara həssas olduğundan, bu sindromla dünyaya gələn uşaqların sayı kifayət qədərdir. Daun sindromunun başqa bir səbəbi də xromosom traslokasiyasıdır. Belə ki, 15-ci cüt autosom xromosomlardan biri olduğu kimi qalır, lakin ikinci xromosomun bir hissəsi delesiya uğrayır və onun itirilmiş

hissəsi 21-ci cüt xromosomların birinin tərkib hissəsinə keçir. Genotipdə 46 xromosom olmasına baxmayaraq, Daun sindromunun əlamətləri özünü büruzə verir. Fenotipik və stereotip cəhətdən bu uşaqlar bir-birlərinə oxşayırlar.

Xəstələrdə klinik olaraq boy qısalığı, əqli inkişafdan geri qalma, kəllənin kiçik və yumru olması və üz nahiyəsində yastılaşma müşahidə edilir, yanaqlar uzun yastı-

laşmış fonunda bir qədər qabarıq görünür. Gözlər uzunsov və kiçik, göz yarığı çəp, göz bucağında dəri büküşlü, ağız yarıcaq, dil böyük, qarın köpmüş, dişlər seyrək, əzələlər və oynaqqlar zəif inkişaf etmiş olur. Skeletin normal inkişafı pozulduğu üçün Daun sindromlu körpələr oturmağı və yeriməyi gec öyrənirlər. Belə xəstələrdə immun sistemi zəif olur, xəstəliklərə daha tez yoluxur, xüsusi ilə də bədxassəli şişlərə tutulma riski çox böyük olur. Beynin ümumi inkişafdan qalması və beyinciğin zəif inkişaf etməsi əqli cəhətdən geriliyə, eləcə də hərəkətin normal koordinasiyasının pozulmasına səbəb olur. Daun sindromlu xəstələrin əksəriyyətinin böyrəklərində və ürəyində anadangəlmə qüsurlar müşahidə edilir.

Daun sindromunda bir sıra endokrinoloji xəstəliklər də olur. Belə xəstələrdə daha tez-tez autoimmun tireodit, 1-ci tip şəkərli diabet və boydan geri qalma hallarına rast gəlinir. Daun xəstələrində tez-tez piylənmə də baş verir.

Son illərdə dermatologiya başın tüklü hissəsinin dərisini və tüklərini öyrənən sahəsi - trixologiya tibbi və estetik baxımdan çox aktuallaşmış. Dermatoloqlar bu istiqamətə daha çox diqqət yetirməyə başlayıblar. Bu fikirləri "Təbib" qəzetinə ATU-nun Dermatovenerologiya kafedrasının dosenti Səbinə Əhmədova deyib.

Niyə yaşımız artdıqca, başımız keçəlləşir?

Dosent Səbinə Əhmədova əsas səbəblərin irsi meyillilik, hormonal pozuntular və Qafqazın iqlim şəraiti olduğunu deyir

Onun sözlərinə görə, tüklər hər bir insanın xarici görünüşünün və özünə qiymətin mühüm tərkib hissəsidir. Başın tüklü hissəsinin dərisi həm kişilərdə, həm də qadınlarda fərdiliyi əks etdirir: "Tüklərin tökülməsi, seyrəlməsi, alopesiya (ocaqlı, androgenetik, universal və s.) mövzusu çox genişdir. Dermatoloji müraciətlərin strukturunda tük xəstəlikləri 8%-ə çatır, lakin onların həqiqi yayılması daha yüksəkdir. Çünki xəstələrin əksəriyyəti ixtisaslaşmış həkimlərə yox, kosmetoloji mərkəzlərə müraciət edir".

Müsaibimiz iki trixoloji problem - fizioloji (payız) tük tökülməsi və onu ağırlaşdıran səbəblər, həmçinin androgenetik alopesiyadan söhbət açaraq vurğulayırıq ki, coğrafi-iqlim cəhətdən mövcud 11 iqlim qurşağından 9-u Azərbaycanın payına düşür və burada quru subtropik iqlim şəraiti üstünlük təşkil edir: "Bu fakt tüklərin strukturuna mənfi fiziki təsir göstərir. Günəş radiasiyasının orqanizmə müsbət təsiri (D vitamini hasilatı) ilə yanaşı, tüklər ultrabənövşəyi (UB) şüalarının dağıdıcı təsirinə məruz qalır. Tük özüünün əsasını ultrabənövşəyi şüaların təsiri altında məhv olan keratin zülalı təşkil edir və nəticədə tüklərdə zülal itkisi və pigment deqradasiyası baş verir. Tüklərə bu təsir çox vaxt nəzərə alınmır, yalnız dərin UB şüalardan qorumağa üstünlük verilir. Fizioloji tük tökülməsi bütün insanlarda adətən payızda müşahidə olunur. Lakin yay mövsümündə UB şüaların başın tüklü hissəsinin dərisinə və tüklərə zərərli təsiri, tüklərin tökülməsi patoloji xarakter daşıyır. Nəticədə tüklərin kəmiyyət və keyfiyyəti kəskin şəkildə dəyişir. Tüklər intensiv şəkildə tökülür, tutqun, kövrək, cansız və quru olur".

Həkim-dermatoloq yay mövsümündə tüklərə və baş dərisinə xüsusi qoruyucu vasitələrin tətbiqini, UB şüaların zərərli təsirlərinin qarşısını almaq üçün insolyasiyanın artırılmasını zəruri hesab edir: "Bura xüsusi nəmləndirici maskalar, yağlı yuyucu vasitələr, keratinli və peptidli tük kondisionerləri daxildir. Fizioloji tük tökülmə və alopesiya çox geniş və mübahisəli bir mövzudur. Həm kişilər, həm də qadınlarda rast gəlinən androgenetik alopesiyadan (AGA) bəhs etmək mümkündür. O, trixoloji patologiyadır, əsas səbəbləri isə irsi meyillilik və hormonal pozuntulardır. Bütün keçəlləşmə hallarının 95%-ni AGA təşkil edir. Bu tip alopesiya yerli (təpə nahiyəsi) və ya yayılmış (diffuz) tük tökülməsi şəklində özünü göstərir".

S.Əhmədova onu da bildirib ki, tük özüünün böyüməsi 3 fazadan: anagen – tüklərin 80%-nin yerləşdiyi aktiv böyümə (müddəti 2-6 il), katagen – böyümənin gerilməsi (müddəti təxminən 2 həftə) və telogen – tüklərin 20%-nin yerləşdiyi dincəlmə mərhələsindən (müddəti 3-4 ay) ibarətdir.

AGA-nı androgenlər (kişi cinsi hormonları) tük follikuluna təsiri ilə əlaqəli progressiv tük tökülməsi kimi səciiyləndirən mütəxəssis, bütün androgenetik alopesiya hallarının 95%-nin irsi xarakter daşdığını söyləyib. Eyni zamanda əlavə edib ki, 30 yaşlı kişilər arasında hər 3 nəfərdən biri, 50 yaşında hər ikinci, 70 yaşda isə 80%-i AGA-ya meyillidir: "O cümlədən Qafqaz kişilərində dazlaşmaya meyillilik asiyalılara nisbətən daha çoxdur. AGA-ya negroid irqinin nümayəndələri arasında daha az təsadüf edilir. Qadınlarda isə yaşından asılı olmayaraq 20-40 faizində AGA baş verir. Tüklərin böyüməsi dövrü epitelial və dər-

mal komponentlər arasında mürəkkəb qarşılıqlı əlaqə prosesidir. Dermal komponent kişi cinsi hormonu androgen ilə əlaqələndirilir (AGA-nın əsas səbəbi), onun hiperhasilatı stress triggerləri ilə gücləndirilir".

Bundan başqa, AGA-nın dəmir və digər mikroelementlərin aşağı səviyyədə olması ilə müəyyən olunduğunu deyən dosent S.Əhmədova vurğulayıb ki, yağlı dəri (yağlı seboreya) androgenetik alopesiyanın səbəbi deyil, çünki piy vəziləri androgenlərə həssas olmur. Həm qadınlarda, həm də kişilərdə AGA-nın triggerləri həddindən artıq androgen səviyyəsinə, androgen reseptorlarına qarşı həssaslığın artmasına və androgen mübadiləsinin yerli toxuma pozuntusuna səbəb olan patoloji endokrin disfunktsiyalar ola bilər: "AGA diaqnostikası üçün çox dəqiq və əlverişli olan fototrixoqram üsulundan istifadə edilir. AGA-nın ən erkən əlaməti telogen (dincəlmə) mərhələsində tüklərin sayının artmasıdır. Bu fakt onların androgenlərə qarşı həssaslığının və müvafiq olaraq həm kişilərdə, həm də qadınlarda AGA-nın erkən mərhələlərində androgenlər və onların törəmələri ilə uğurlu konservativ topik terapiyanın göstəricisidir (menoksidil kişilərdə 5%, qadınlarda 2%).

Qadınlarda AGA üçün farmakoterapiya qanda testosteronun qatılığını, kişilərdə isə dehidrotosteron (DHT) səviyyəsini azaltmağa yönəldilib. Spironolakton, simetidin, siproteron, Yarin kontraseptivi və s. dərmanlar antiandrogenik xüsusiyyətlərə malikdir. Alopesiyanın bütün növləri, eləcə də AGA üçün fizioterapiya, inyeksiyon və cərrahi üsullar tətbiq olunur".

Sonsuzluğa aparan səbəblər: diqqət yetirməli məqamlar

Mütəxəssis abortun sonsuzluğa səbəb ola biləcəyini istisna etmir

Bəzən evli cütlüklər uzun müddət uşaq sahibi ola bilmirlər. Bir il ərzində qorunmadan cinsi həyat yaşayan qadının hamilə qala bilməməsi sonsuzluq kimi qiymətləndirilir. Bəzən isə artıq bir dəfə hamilə qalmış, uşaq sahibi olmuş ailələr sonradan buna nail ola bilmir.

Azərbaycan Tibb Universitetinin Tədris Cərrahiyyə Klinikasının II Mamalıq-ginekologiya şöbəsinin cərrah mama-ginekoloqu, uzman dr. Əzəmət Qurbanova sonsuzluğun yaranması səbəbləri arasında ən çox ehtimal olunanları, ikincili sonsuzluq və ümumiyyətlə ginekologiya ilə bağlı bir sıra sualları cavablandırır.

- Doktor, adətən belə fikirlər səslənir ki, ilk hamiləliyin abortla sonlandırılması sonradan sonsuzluğa səbəb olur. Bu iddia düzdürmü?

- Əgər abort xəstəxana şəraitində, peşəkar həkim tərəfindən qaydalara uyğun və düzgün üsullarla icra olunubsa, sonsuzluğa səbəb ola bilməz. Hətta abortdan cəmi bir neçə ay sonra hamilə qalmaq mümkündür. Lakin qeyri-peşəkar abort zamanı yumurtalıqın qaşınmasından sonra uşaqlığın çapıqlaşması, yaranmış digər problemlər sonsuzluğa səbəb ola bilər.

Ümumiyyətlə, xanımlarımız bilməlidir ki, abort hamiləlikdən qorunma yolu deyil. Əgər abortun səbəbi arzuolunmaz hamiləlikdirsə, həkimin təyin etdiyi kontraseptivləri istifadə edərək hamiləlikdən qorunmaq olar.

- Bəzən isə heç abort etməmiş, normal şəkildə uşağı olmuş ailələr də sonradan uşaq sahibi ola bilmir.

- Bunu biz ikincili sonsuzluq adlandırırıq. İkincili sonsuzluq əvvəllər normal yolla hamilə qalmış, doğum keçirmiş qadınların 6 ay ərzində qorunmadan cinsi əlaqədə olması qarşıdığına hamilə qala bilməməsidir. İkincili hamiləliyi doğuran əsas səbəblərdən biri hormonal balansın pozulması (xüsusilə

də tiroid hormonların və prolaktin yüksəkliyi), yumurtalıqlarda yaranmış problemlərdir. Digər səbəb qeyri-peşəkar abortla doğuşdan və ya qarın nahiyəsində keçirilən hər hansı cərrahi müdaxilədən sonra endometriozis - qarın boşluğu və çanaq boşluğu orqanlarının iltihabı prosesi ilə əlaqədardır. Yumurtalıqda yeni yaranmış poliplər və miomalar da hamiləliyə maneə yarada bilər. Kişilərin siqaret çəkməsi, istifadə etdiyi dərmanlar, keçirdiyi infeksiyalar nəticəsində sperma dəyərlərində şəkil və morfoloji dəyişikliklərin yaranması da ikincili sonsuzluğa səbəb olur. Və nəhayət, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, abortlardan sonra icra olunan bəzi qeyri-peşəkar əməliyyatlar

da belə problemlərə gətirib çıxara bilər.

- Uşaq sahibi olmaq istəyənlər üçün diqqət məqamı varmı?

- Əgər evli cütlük bir il ərzində heftədə minimum iki dəfə cinsi əlaqədə olmasın baxmayaraq, hamiləlik baş tutmursa, onda həkimə müraciət etmək lazımdır. Bəzi istisna hallarda bir il gözləmək lazım deyil, artıq 6 aydan sonra yoxlamağa getmək məsləhətdir. Məsələn, əgər qadının yaşı 35-dən yuxarıdırsa, aybaşı düzensizliyi olursa, yaxın qohumlarında erkən klimaks varsa, bir qədər tələsmək lazımdır.

- Hamiləlik zamanı ikili test hansı hallarda icra edilir?

- İgili test hamiləliyin 10-14-cü həftələrində uşaqda Daun, Edards və Patau sindromu, həmçinin digər fərqli xromosomal genetik xəstəliklərin mövcudluğu riskini dəyərləndirmək üçün aparılır. Anadan alınan qan nümunələri müxtəlif parametrlər üzrə qiymətləndirilir, həm də eyni zamanda ultrasəs müayinəsi ilə dölün böyümə və inkişafına baxılır.

USM zamanı ana bətnindəki uşağın kəllə sümükləri, beyninin içi, üz profili, ürəyin 4 kamerası, şah damarları, ağ ciyərləri, mədəsi, sidik kisəsi, eləcə də qarın ön divarı və digər orqanları müayinə edilir. Eyni zamanda, plasentada dölətrafi mayenin, uşaqları qidalandıran damarlar və uşaqlıq boynunun müayinəsi aparılır. Müayinə və test nəticələrini əks etdirən xüsusi forma doldurulur. Bura ananın yaşı, kilosı, neçənci hamiləliyinin olması, ananın zərərli vərdislərinin olub-olmaması, təbii və ya süni yolla hamiləliyin əldə olunması haqqında məlumatlar əlavə edilir. Qan analizinin nəticələri, əldə olunan məlumatların hamısı kompüter proqramına yüklənir və kombinə testinə əsasən risk amilləri araşdırılır. Qeyd edək ki, ikili testin dəqiqliyi 85 faizdir. Test nəticəsində uşaqlarda yüksək risk olduğu müəyyən edilərsə, digər testlərin aparılmasına dair qərar verilir.

- Və sonda, ana olmağa hazırlaşan xanımları ən çox maraqlandıran suallardan biri - normal doğuş, yaxud qeyri-peşəkar əməliyyatına üstünlük vermək? Sizin analığınızda hansını məsləhət görürsünüz?

- Bəli, hamiləlik müddəti sona yaxınlaşdıqca, xanımları, xüsusilə ilk hamiləliyi olanları ən çox maraqlandıran sual budur. Hər kəs ənənəvi doğuşa əngəl olub-olmadığını soruşur. Lakin bu sualın birmənalı cavabı yoxdur. Çünki doğumun hansı formada aparılacağı hamiləlikdən, ana olmağa hazırlaşan xanımın orqanizmindən çox asılıdır. Belə ki, çox hallarda normal doğuşa hazırlaşdıqda, bəzən bir sıra səbəblərdən anaları qeyri-peşəkar əməliyyatına yönəldir. Burada ən əsas məsələ sağlam uşağın dünyaya gətirilməsi, doğuşdan sonra sağlam ana ilə körpənin qovuşmasına yardımçı olmağımızdır. Bu, bizim əsas məqsədimizdir.

Qida əlavələrinə dair sanitariya norma və qaydaları təsdiqlənib

Bu günlərdə Azərbaycan Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin (AQTA) kollegiyası qida əlavələrinə dair sanitariya norma və qaydalarını təsdiqləyib.

Qaydalar əhəlinin sağlamlığını, istehlakçıların maraqlarının və hüquqlarının müdafiəsini təmin etmək məqsədilə qida məhsullarında istifadəsinə yol verilən qida əlavələrinin siyahısını, qida məhsullarında, qida əlavələrində, qida fermentlərində və dad-aromatik maddələrdə qida əlavələrinin istifadə şərtlərini və onların etiketlənmə tələblərini müəyyən edir.

Bu qaydalar qida əlavələri qismində istifadə olunmadığı halda emal yardımçalarına, bitki və bitkiçilik məhsullarının mühafizəsində tətbiq olunan maddələrə, qida məhsullarına nutriyent qismində əlavə edilən maddələrə, içməli suların təmizlənməsində istifadə olunan maddələrə, dad-aromatik maddələrə və qida fermentlərinə şamil olunmuşdur.

Aşağıda sadalananlar qida əlavəsi hesab edilmir:

- monosaxaridlər, disaxaridlər və ya oliqosaxaridlər və tərkibində bu maddələri ehtiva etməsi səbəbindən şirələndirici məqsədlər üçün istifadə olunan qida məhsulları;

- qurudulmuş və ya qatılaşdırılmış qida məhsullarının, o cümlədən mürəkkəb qida məhsullarının istehsalı zamanı istifadə olunan aromatlamaq, dadlandırıcı və ya qidalandırıcı xüsusiyyətləri ilə yanaşı, ikincili rəngləyici təsirə malik olan dad-aromatik maddələr;

- qida məhsullarında örtük materialı kimi istifadə edilən, qida məhsulunun tərkib hissəsi olmayan və onunla birgə istehlak edilməsi nəzərdə tutulmayan maddələr;

- tərkibində pektin olan məhsullar və qurudulmuş alma cəvəsi, sitrus meyvələri və ya heyvanın qabığından və ya onların qarışığına turşu əlavə edilməsi, daha sonra natrium və ya kalium duzları ilə qismən neytrallaşması nəticəsində əldə edilən maddələr (maye pektin);

- saqqız mayası;
- qan plazması, yeyilə bilən jəlatin, zülal hidrolizatları və onların duzları, süd zülalı və qlüsin;

- qlütamin turşusu, qlüsin, sistin, sistin və onların texnoloji funksiyası olmayan duzları istisna olmaqla, aminturşular və onların duzları;

- kazeinatlar və kazein;
- inulin

Qaydaların əhatə dairəsinə aid edilməyən qida əlavələri və ya həmin qida əlavələrinin istifadə edildiyi qida məhsullarının dövryyəsinə yol verilmir.

Kliniki immunoloqlar Assosiasiyasının araşdırmalarına görə, dünyanın bütün ölkələrində əhəlinin 7-15 faizə qədər immunitetin zəifliyindən əziyyət çəkir.

Müntəzəm çay içmək immun sistemini 5 dəfəyədək gücləndirir

İnsanı qoruyan hüceyrələrin təxminən 80 faizi mədə-bağırsaq sistemində yerləşir. Həyatda hər gün saysız-hesabsız bakteriyalarla üzləşirik, lakin immun sistemi sayəsində onlardan qorunaraq xəstəliklərə yoluxmuruq. Bu mənada immun sistemi orqanizmi üçün etibarlı sipər rolunu oynayır. Düzgün qidalanma immunitetin möhkəm olmasının əsas şərtlərindən sayılır. Buna nail olmaq üçün qida rasionunda meyvə-tərəvəz, müxtəlif sıyıqlar və ağartı məhsulları üstünlük təşkil etməlidir. Çay içmək də immuniteti artıran vasitələrdən hesab olunur. Tədqiqatçıların hesablamalarına görə, müntəzəm olaraq çay içmək immun sisteminin müqavimət qabiliyyətini 5 dəfəyə qədər artırır. Ağır fiziki yüklənmələr, xüsusilə səhər saatında infeksiyalar

orqanizmin müqavimət qabiliyyətini zəiflədir, çünki limfositlərin hazırlanması yavaşdır, infeksiyalara qarşı mübarizə aparan anticişimlərin fəallığı aşağı düşür. Şirniyyata çox meyilli olmaq isə immuniteti zəiflədir. Rafinə edilmiş şəkər, konfet və ya qazlı şirin içkilər istehlak edənlər immun sisteminin xəstəliklərinə daha çox məruz qalırlar.

Yaxşı qidalanma, sağlam yuxu, hərəkət, tütütdən və alkoqoldan imtina, özünün və ətrafdakıların psixikasına qayğıkeş münasibət və əlbəttə ki, gigiyena qaydalarına riayət olunması orqanizmin immunitetini möhkəmləndirir. Məhz güclü immunitet sayəsində ağız, burun, dəri və mədədən gələn infeksiyalara qalib gəlmək olar.

ATU Kitab Klubu 1 yaşını qeyd edib

Klubun fəaliyyəti nəticəsində tıbb tələbələri arasında mütaliyə və elmə maraq yüksəlib

Azərbaycan Tibb Universitetində Kitab Klubu yaradılmasının bir ili tamam olub. ATU Tələbə Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin himayəsindəki klub fəaliyyətə başladığı gündən universitetdə böyük maraq doğuraraq, həm tələbələrə, həm də pedaqoji heyətə rəğbətini qazanıb.

Klubun sədri, II Mualicə-profilaktika fakültəsinin tələbəsi Rüşət Həsənlinin sözlərinə görə, klubu yaratmaqda məqsəd vəzifəsindən və kimliyindən asılı olmayaraq bütün Tibb Universiteti ailəsinin vahid kitab damı altında toplamaq və maarif çırağı olmaqdır. Hazırda klubun 500 nəfərdən çox üzvü arasında tələbələrə yanaşı, müəllimlər və universitetin digər işçiləri də var. Klubun İdarə Heyətindəki 17 tələbə bu məqsəd uğrunda böyük həvə və əzmlə çalışır.

Kitab Klubu ötən bir il ərzində çoxsaylı layihələr həyata keçirib, bir çox uğurlara imza atıb. İlk növbədə, klubun ilk layihəsi olan və 2023-cü il martın 2-dən bu yana fəaliyyət göstərən Bədi Kitab Fondunun adını çəkmək olar. Klub üzvlərinin və müxtəlif əlaqəli qurumların bağlılıqları kitablar əsasında formalaşan bu fondun hazırda 300-ə yaxın müxtəlif adda və 4 dildə kitablar toplanıb. Günü-gündən zənginləşən Kitab Fondundan ay ərzində yüzə yaxın üzv yararlanıb.

Kitab Fondu ilə eyni gündə klubun saytı (www.amubookclub.wordpress.com) istifadəyə verilib. Saytda tələbələrimizin müəllifi olduğu şeir və hekayələr, kitab təhlilləri, yazıçı və ədiblər haqqında və ədəbiyyatla bağlı müxtəlif mövzularda məqalələr paylaşılır. Xüsusi qeyd olunmalıdır ki, ATU-nun Kitab Klubu Azərbaycanda internet saytı olan yeganə kitab klubudur.

Klubun dəvəti və təşkilatçılığı ilə ədəbiyyatımızın tanınmış simaları ilə universitetimizdə görüşlər və imza günləri keçirilir. Ötən ilin aprelində detektiv yazıçısı Elxan Elatlı ilə görüş baş tutub. Növbəti aylarda mütəmadi olaraq müxtəlif ədiblərlə, eyni zamanda gənc yazıçı və şairlərlə bənzər görüşlərin keçirilməsi planlaşdırılır.

Klubda hər ay bir neçə dəfə müxtəlif janrlar üzrə fərqli kitab-

ların müzakirəsi aparılır ki, üzvlər istər Azərbaycan, istərsə də dünya ədəbiyyatından müxtəlif yazıçılarla tanış olmaq imkanı əldə edirlər.

Ötən il may ayının 18-də Kitab Klubunun təşkilatçılığı və ATU-nun Azərbaycan dili kafedrasının dəstəyi ilə universitetimizdə Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş I Poeziya Müsabiqəsi keçirilib. Hər il keçirilməsi və universitetimizdə ənənə halını alması nəzərdə tutulan müsabiqə şairlik və qıraət istedadı olan tələbələrə üzə çıxarılması və onlara bu sahədə stimül verilməsi məqsədi daşıyır.

Artıq bir neçə aydır ki, klubun başladığı "Danışır ATU!" layihəsi çərçivəsində görüşlər təşkil edilir. Bu layihə çərçivəsində ədəbiyyatda hər zaman geniş yer verilmiş və uzun illərdir insanlar arasında müzakirə səbəbi olan məsələlərə, həmçinin müasir dövrimizdəki bəzi mövzulara dair görüşlər keçirilir, üzvlər öz mövqelərini ortaya

dostluq münasibətlərinin qurulması sayəsində qarşılıqlı fikir mübadiləsi aparılır. Bu baxımdan Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC) və Azərbaycan Dillər Universitetində (ADU) fəaliyyət göstərən klublar xüsusi yer tutur. Leykemiya ilə Mübarizə İctimai Birliyi ilə əməkdaşlıq çərçivəsində isə leykoz xəstəliyindən əziyyət çəkən uşaqlara yardım məqsədilə kitablar toplanıb.

Klubun təşəbbüsü ilə ötən il dekabrın 19-dan 22-dək "Qanun" Nəşriyyatının universitetimizdə təşkil olunan kitab sərgisinə tələbələr böyük maraq göstərüb. Gələcəkdə də müxtəlif kitab sərgilərinin təşkili nəzərdə tutulur.

Klubun hələ keçən ilin yayında elan elədiyi "Kırıldan Latına" layihəsi üzrə bu ilin yanvarından etibarən artıq fəal işlərə başlanılıb. Layihənin məqsədi kirit qrafikasında yazılmış, unudulmuş qiymətli əsərləri latın qrafikasına köçürməklə onlara yenidən həyat vermək və müasir oxuculara çatdırmaqdır. Qeyd edək ki, müvafiq məsələ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2004-cü ildə imzaladığı xüsusi fərmandan da öz əksini tapıb. "Kırıldan Latına" layihəsi təkrar elan olunduqdan sonra 19 nəfər tələbədən ibarət komanda bir neçə kitabın latın qrafikasına köçürülməsini reallaşdırıb. Layihənin növbəti mərhələsi isə nəşriyyatlarla əməkdaşlıq və kitabların çapının həyata keçirilməsindən ibarət olacaqdır.

Kitab Klubunun başladığı son layihə isə bu ilin əvvəlində elan olunub. Layihə çərçivəsində Azərbaycan dilində səslə kitablar, qıraət bacarığı olan insanların səsləndirməsində poeziyamızın inciləri və ədəbiyyatla bağlı müxtəlif müzakirə tipli verilişlər hazırlanır. Qeyd edək ki, podkasting dünyada son dövrlər məşhurluq qazanmış və inkişaf etməkdə olan sahədir. ATU Kitab Klubunun komandası isə Azərbaycanda bu mövzuda podkast yayımlayaraq ölkəmizi dünya arenasında tanıdan cəmi 3 komandadan biridir.

Ümumilikdə götürsək, universitetimizin Kitab Klubunun fəaliyyəti nəticəsində tıbb tələbələri arasında mütaliyə və elmə maraq nəzərə-carpacaq səviyyədə yüksəlib. Bütün bunlar nəinki universitetimiz, habelə ədəbiyyatımız və ölkəmiz üçün mühümdür.

Çox vacib bir missiyanı öz üzərinə götürən ATU Kitab Klubunun 1 yaşını təbrik edirik, fədakar komandaya gələcək fəaliyyətində uğurlar arzulayırıq.

İnsan ömrünün ən qaynar, maraqlı dövrlərindən biri tələbəlik həyatıdır. Yataqxana şəraitində yaşayan, tələbəliyini bu mühitdə keçirənlər isə sanki bərkə-boşa düşür, qarşıdakı müstəqil həyatın çətinliklərinə daha yaxşı hazır olurlar. Çünki yataqxanada yaşayan tələbələr təkcə oxumaqla kifayətlənmir, eyni zamanda özlərinə yemək hazırlayır, paltarlarını yuyur, qaldıqları otağı səliqəli saxlayır, insanlarla ünsiyyət qurmağı öyrənir və təbii ki, dostlar tapırlar.

vətəndaşdır. Urmiyadan gəlib. Stomatologiya fakültəsində təhsil alır. 3 ildir yataqxanada yaşayır: "Hesab edirəm ki, özümü başqa yerdə rahat hiss edər, qala bilməzdim. Bura mənim üçün çox rahatdır. Mühafizəmiz də yaxşı, etibarlı şəkildə təşkil olunub. Gülnarə xanım isə bir ana kimi həmişə qayğımıza qalır. Özü bizə tapşırıb ki, hansısa prob-

Cahangir Qasımova təşəkkürünü bildirir. Problemləri ilə maraqlanmaq üçün Cahangir müəllimin vaxtaşırı onlara baş çəkdiyini qeyd edir.

Validenlərlə görüş üçün Qonaq evi təşkil olunub

Yataqxanada Qonaq evi də təşkil olunub. Tələbələrin yalnız ana və bacalarına görüş üçün yataqxanaya daxil olmağa icazə verilir. Tələbələr

lan tələbələrin şəkilləri, barələrində məlumat, valideynlərin nömrələri öz əksini tapıb. Digər kitab isə mühafizədə olur, tələbələrin giriş-çığışı ilə bağlı məlumatlar qeyd edilir.

Reportajı hazırlayarkən yataqxananın təmizliyi, səliqə-sahmanı ilə məşğul olan xanımları da yaddan çıxarmırıq. Onların arasında eləsi var ki, 20 ildən artıq burada işləyir. Qızıyeter Hacıyeva, Məleykə Gülməmmədova, Zəngürə Vəliyeva, Könül Əhmədova, Səbinə Feyzulayeva, Rəhilə Mərufovanın təmizkarlığından təkcə komendant yox, tələbələr də razıdır.

Yataqxanadan xoş-əhval ruhiyyə ilə ayrılıq. Dünyanın dörd bir tərəfindən olan gələcəyin həkimlərinin həyatlarının bu dövrünü həmişə şirin xatirələrlə yada salacağına əminəm.

Qabil ABDULLAYEV

Tələbələrin ikinci evi

Qızlar yataqxanasının çoxmillətli sakinləri bir ailə kimi yaşayır

Komendantla söhbətdən sonra otaqlardakı şəraitlə tanış olmaq üçün bir neçə qapını döyürük. Hansı otağa girdikəsə, səliqə-sahman, təmizlik göz oxşayırdı.

Türkiyə vətəndaşı Sudanaz Cərahoğlu yataqxananın yeni sakinlərindəndir. İki nəfərlik otaqda qalır. Otaq yoldaşı hazırda Türkiyədə olduğundan, yalnız onun fikirlərini öyrənirik. Hazırkı kursunda oxuduğunu, şəraitdən razı qaldığını, yataqxanada özünü evdəki kimi hiss etdiyini deyir: "Gülnarə xanım kübar bir insandır. Onu çox sevirik. Bizimlə xoş rəftar edir. Sıxıntımız olan kimi, ona deyirik, aradan qaldırır. Bizi məmnun etməyə çalışır, darıxmağa qoymur. Burada rəfiqələr də tapmışam. Özümü evimizdəki kimi hiss edirəm".

Mətanətin ifası tələbələrin ürəyindədir

Oğuz rayonundan olan Mətanət Kərimli Mualicə-profilaktika fakültəsinin 4-cü kursunda oxuyur. 4 ildir yataqxanada yaşayır. Otağı olduqca səliqəlidir. Divara söykətilmiş gitara gözümə deyir. Kimin ifa etdiyini soruşuram. Məlum olur ki, tələbələrə mane olmamaq şərtlə ara-sıra ifa edir. Tələbə yoldaşları onun səsləndirdiyi mahnılara həvəslə qulaq asırlar. Komendantın və tələbə yoldaşlarının davranışından hiss olunur ki, Mətanətin xətrini çox istəyirlər. O da yataqxanadakı şəraitdən razılıqla danışıq: "Otaqlarımız yaxşı isidilir. Birinci mərtəbədə hamamımız var. Camaşırxanamız, rahat şəraiti olan oxu zallarımız da fəaliyyət göstərir. Paltarlarımızı yuyur, qurutmaq üçün eyvanlardan istifadə edirik. Ütüləmək üçün isə xüsusi otaq ayrılib. Bir-birimizə mane olmadan yataqxananın imkanlarından rahat şəkildə istifadə edə bilirik".

Türkiyə vətəndaşı İlayda Küçük yataqxanada hər şeyin qaydasında olduğunu söyləyir: "Heç nədən narazılığım yoxdur. İsti-soyuc suyumuz var. Təmizlik işləri ilə məşğul olan xanımlardan da razıyam. Yataqxanada gigiyenik qaydalara, təmizliyə riayət olunur. Hər şey üreyimcədir. Bizimlə xoş rəftar edirlər. Sanki biz burada onlarla ana-bala kimiyük".

Validenlər də komendantdan razıdır

Tələbələrə asudə vaxtlarında televizora baxmaq üçün dəhlizdə şərait yaradılıb. Hər otağa masa, hər tələbə üçün stul, kitab rəfi, paltar şkafı, dolab və çarpayı qoyulub. Həmçinin duş kabinələri, hamam və mətbəx fəaliyyət göstərir. Hər mərtəbədə xörək hazırlamaq üçün şərait var. Otaqlarda telefon və fəndən başqa elektrik cihazlarından istifadəyə icazə verilmir.

Tələbələrədən bəzilərinin dəhlizdə istirahət etdiyini görüb, onlara yaxınlaşırıq. Sevda Əsədpur İran

lemimiz olsa, dərhal əlaqə saxlayaq. Valideynlərim də tez-tez Gülnarə xanım ilə əlaqə saxlayır, mənim davranışlarımla maraqlanırlar. Onlar da komendantımızdan razıdırlar". Oxu zalına diqqət yetirik. Burada tam sakitlikdir. Dərsə hazırlaşan iki tələbə bizim oxu zalına daxil olmağımızdan xəbər tutmur. Xarici görünüşlərindən əcnəbi olduqları hiss edilir. Onlardan birinə yaxınlaşırıq. Yəqin yataqxanada kənar şəxs gördüyü üçün əvvəlcə bir az təəcüblənir. Amma biləndə ki reportaj hazırlamağa gəlmişik, özünü ürəklə təqdim edir.

"Ölkənizi seçməkdə yanlış deyiləm"

Öyrənirik ki, müsaibimiz Viktoriya Vismaya Somali vətəndaşdır. Mualicə-profilaktika fakültəsində təhsil alır. Tələbə yoldaşları kimi, o da şəraitdən razıdır. Deyir, Azərbaycan Tibb Universitetini seçdiyi üçün özünü şanslı hesab edir: "İnternet vasitəsi ilə Tibb Universiteti ilə maraqlandım. Gördüm ki, şərtlər mənə uyğundur. Tanışlardan burada təhsil alanlar da var idi. Onlar da buranı məsləhət gördü. Seçimimdə yanlış deyiləm. Yataqxanadakı, ümumiyyətlə universitetdəki şərait məni qane edir. Geri döndüncə, xaricdə təhsil almaq istəyənlərə tanışlarıma Azərbaycan Tibb Universitetini seçməyi tövsiyə edərdim".

Digər tələbə isə Hindistan vətəndaşı Jia Zachariyadır. Onu ölkəmizə gətirib çıxaran tanışları, onların xalqımız barədə ağız dolusu danışması olub: "Dedilər ki, xalqınız çox qonaqpərvər və mehribandır. Doğrudan da elədir. İstiqlal və yardımsevərsiniz. Yataqxana həyatı mənə doğma gəldi. Buranı ikinci evim kimi hiss edirəm. Hər kəsdən razıyam".

"Dolmanız çox dadlıdır, plovunuza söz ola bilməz"

Oxu zalına yeni daxil olan tələbəni söhbətə tuturuq. Hindistan vətəndaşı Maseha daha əvvəl fikirlərini öyrəndiyimiz Jia ilə rəfiqədir. O da Jianın dediklərini təkrarlayır. Azərbaycanlı tələbələrə çox yaxşı münasibətdə olduğunu, milli yeməklərimizin dadına baxdığını və bəyəndiyini əlavə edir. Deyir ki, dolmanız çox dadlıdır, plovunuza da söz ola bilməz. Çalışır ki, ölkəmizdə olduğu müddətdə Azərbaycan dilini öyrənsin. Bacarlığını göstərmək üçün bəzi sözlərimizi özlənəməxsus tərdə səsləndirir. İrəvan şəhərində, dənizkənarı bulvarda olub. Bakı haqda sövlə danışır.

İsmayılıdan gəlmiş Sədəf Musayeva isə Mualicə-profilaktika fakültəsinin 4-cü kursunda oxuyur. Bildirir ki, yataqxana həyatı onun yaddaşında unudulmayan anlar kimi qalacaq. Rahat şərait yaratdıqları üçün universitetin rektoru, professor Gəray Gəraybəyliyə, Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin sədri, dosent

Qonaq otağında yaxınları ilə görüşür, sərbəst şəkildə söhbət edə bilərlər.

Mühafizənin yaxşı təşkilatı üçün isə qeydiyyat kitabları tərtib olunub. Kitablarından birində yataqxanada qa-

Bəs Azərbaycan Tibb Universitetinin 1 sayılı qızlar yataqxanasında vəziyyət necədir? Buranın sakinləri hansı şəraitdə yaşayır, özlərini necə hiss edirlər? Onlara münasibət, göstərilən rəftar hansı səviyyədədir? Bu və digər suallara cavab almaq məqsədilə 1 sayılı yataqxanada olduq.

Mühafizəçi xanım gelişimizin məqsədini bilən kimi, daxili qaydaları uyğun olaraq, yataqxananın komendantı Gülnarə Xəlilova ilə əlaqə saxladı. Fikirləşirdim ki, qəfil gelişimiz Gülnarə xanımın bəlkə də üreyincə olmayacaq. Amma onun bizi xoş qarşılaması, yataqxana ilə tanış olmağımıza, o cümlədən tələbələrlə ünsiyyət qurmağımıza şərait yaratması düşüncələrimi alt-üst etdi.

İşləyən tələbələr nəzərə alınır

Gülnarə xanım söhbətimiz zamanı yataqxana barədə məlumat verdi, tələbələrin hansı qayda ilə yerləşdirildiyini nəzərimizə çatdırdı. İlk öncə isə burada səliqə-sahmana və nizam-intizamı ciddi nəzarət olunduğunu bildirdi. Qeyd etdi ki, tələbələrin yataqxanaya yerləşdirilməsi planlı şəkildə olur: "Onlar əvvəlcə universitetin Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin sədri Cahangir Qasımova müraciət edirlər. Bizə order təqdim etdikdən sonra isə yataqxanada otaqla təmin olunurlar. Hazırda yataqxanada 155 tələbə yaşayır. Onlardan 102 nəfəri Azərbaycan, 13-ü Türkiyə, 27-si İran, 4-ü Hindistan, 2-si Sudan, 5-i Pakistan, 1-i Somali, 1-i isə Vyetnam vətəndaşdır. Yataqxanamızda 75 otaq var ki, onların 69-u yaşayış üçündür. Otaqlar 1, 2, 3, 4 nəfərlikdir".

G.Xəlilova yataqxana rejimi ilə bağlı da məlumat verdi. Bildirdi ki, yataqxananın qapısı səhər saat 7-də açılır, axşam saat 12-də isə bağlanır: "Tələbə gecikərsə, bu barədə əvvəlcədən bizə məlumat verməlidir. Yataqxanada qalan tələbələr arasında işləyənlər var. İş vaxtı gec bitirsə, yəni tələbə 12-dən sonra gələcəksə, iş yerindən arayıq təqdim etməlidir. Belə olan halda, mühafizəçilər məlumatlandırılır və tələbənin universitet ərazisinə və yataqxanaya daxil olmasına icazə verilir. Və yaxud deyək ki, tələbə gecə vaxtı qohumlarından gəlir və saat 12-yə çatmayacaq. Yəni də bizə məlumat verilir, dəqiqləşdirmə üçün qohumları ilə əlaqə saxlanılır və sonra yataqxanaya buraxılır. Əcnəbi tələbələrlə bağlı bu məsələ daha sadədir. Çünki onların Bakıda qohumlarının olub-olmaması barədə bizə məlumat var".

“Şəfa” ansambli tələbələr üçün konsert verib

ATU-nun Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin nəzdində fəaliyyət göstərən “Şəfa” ansambli bayram ərəfəsində tələbələr üçün geniş konsert proqramı ilə çıxış edib. Hər zaman rəsmi tədbirlərdə də universitetimizi layiqincə təmsil edən istedadlı tələbələrin özünəməxsus ifaları tamaşaçıları tərəfindən alqışlarla qarşılanıb.

Aydan Qocayevanın aparıcılığı ilə baş tutan tədbirdə Ülker Gülməliyeva, Minayə Yusifli, Nicat Əhmədov, Məryəm Nayibova, Zərifə Mehəliyeva, Roza Ağayeva və Şamil Əliyevin ifasında səslənən rəngarəng musiqi nümunələri tələbələrdə xüsusi

bayram ovqatı yaradıb. Solo ifaçıları skripkada Məltəm Sahratlı, Tural Yusifli, gitarada Qasım Məmmədov, Ramazan Məmmədov, tarda Kənan Cəfərov, zərb alətində Nəriman Abdulla və pianoda Xəyal Fətullayev müşayiət ediblər.

“Bir çox hallarda əlilliyə gətirib çıxaran, hətta ölümlə nəticələnən ağır xəstəliklərin qarşısını yalnız peyvəndlə almaq mümkündür”. Bu fikri ATU-nun II Məmalıq və ginekologiya kafedrasının assistenti Zərifə Hüseynova “Peyvənd nə dərəcədə vacibdir” sualına cavab verərkən söyləyib.

Peyvənd olunmaq niyə vacibdir?

onurğa beyin mayesi, xüsusilə qanda mikrobura və onların zəhərli maddələrinə qarşı əks-təsir göstərən maddələr əmələ gətirir ki, bu da insana 80-90% sağlamlıq təminatı verir. Peyvənd kimi istifadə etmək üçün xəstəlik törədən mikrobun özündən və onların toksinlərindən vaksin hazırlanır. Vakslar müəyyən temperaturda qızdırılmaqla və yaxud mikroböldürücü dərmanlarla öldürülmüş mikroburlardan müxtəlif bioloji, fiziki və kütləvi amillərin təsiri altında xəstəliktörətmə qabiliyyətini itirmiş diri mikroburlardan əldə edilir.

Əlavə edib ki, hazırda bir çox yoluxucu xəstəliklərə qarşı profilaktik peyvəndlər aparılır: “Peyvənd xəstəlik törədən mikrobura qarşı orqanizmin mübarizə qabiliyyətini xeyli gücləndirir, nəticədə toxuma və hüceyrə elementləri müvafiq mikrobura məhv etmək üstünlüyü qazanır. Eləcə də göz yaşı, ağız suyu, limfa, onurğa,

Sözünə davam edən həkim bildirib ki, diri mikroburlardan hazırlanan vaksin daha effektiv nəticə verir: “Nəzərə çatdırım ki, ilk və təkrar peyvəndlər bir dəfə aparılır. Vərəmə yoluxmamış şəxslər 5-7 il fasilə olmaqla 30 yaşa

qədər peyvənd edilir. Doğum evində peyvənd alınmış, vaxtından əvvəl doğulmuş uşaqlara BSJM vaksini vurulur. Qızılca əleyhinə - 12 aylığında ilk

peyvənd bir dəfə aparılır. Əgər göstəriş və əks-göstərişlərə riayət edilərsə, peyvəndin heç bir qorxusu yoxdur”.

Peyvəndin bir sıra növlərinin mövcud olduğunu qeyd edən Z. Hüseynova onun aparılma qaydalarından da söhbət açıb. Bildirib ki, vərəmə əleyhinə doğum evində peyvənd alınmış və ən azı 2,300 qr çəkisi olan vaxtdan qabaq doğulan uşaqlara BSJM vaksini vurulur: “Həmçinin qrip əleyhinə - ilk peyvənd 7 ildə bir dəfə, difteriya əleyhinə isə 9 və 16 yaşda aparılır. Bundan başqa, polimeritə qarşı - 3 aylıqda, 1-2, 2-3, 7-8 və 15-16 yaşlarda peyvənd aparılır. İlk peyvənd 45 gün fasilə verməklə 3 dəfə, birinci və ikinci təkrar peyvəndlər isə 45 günlük fasilə ilə 2 dəfə olmalıdır. Üçüncü və dördüncü təkrar peyvəndlər isə 1 dəfə aparılır”.

Stomatologiyanın aktual probleminə dair kitab nəşr edilib

Azərbaycan Tibb Universitetinin Ortopedik stomatologiya kafedrasının əməkdaşı, tibb üzrə fəlsəfə doktoru Yuris Bayramovun “Tam lövhəli protezlə ortopedik müalicədə funksional ölçü problemi” adlı kitabı çapdan çıxıb.

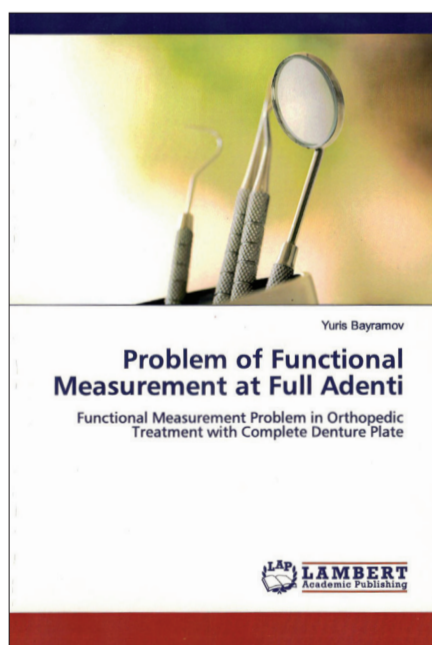
Ortopedik stomatologiyanın aktual problemi olan ikincili tam adentiyanın ortopedik müalicəsinə həsr olunan kitabda ikincili tam adentiyanın epidemiologiyası, etiologiyası və müalicəsinə ehtiyac haqqında müfəssəl məlumat verilib. Eyni zamanda ikincili tam adentiyanın klinik şəkli və ortopedik müalicəsində əsas məqsəd, tam çıxan lövhəli protezlərə qarşı pasiyentlərin şikayətləri, o cümlədən ikincili tam adentiyanın ortopedik müalicəsində deontoloji problemlərə toxunulub. Həmçinin “ikincili tam çıxan lövhəli protezlərin hazırlanmasında ölçü qanunu”, “tam çıxan lövhəli protezin fiksasiyası və ona təsir edən faktorlar”, “tam çıxan lövhəli protez hazırlanmasında kliniki və laborator mərhələlər”, “ikincili tam adentiya zamanı funksional ölçü problemi” və “Xüləsə” kimi bəşliqlər

altında müqayisəli təhlil aparılıb.

Kitabda ədəbiyyat məlumatları təhlil olunaraq qeyd edilir ki, müxtəlif etioloji faktorların təsiri nəticəsində dişlərin itirilərək ikincili tam adentiya yaranması göstəricisi yüksəkdir. Bu yüksək göstərici əsas ortopedik müalicədə tam çıxan lövhəli protezlərə ehtiyacı qatdırmaz edir. Hazırlanmış tam çıxan lövhəli protezlər həmişə pasiyentin tam tələbatına cavab vermir və ortopedik stomatologiya qarşısında aktual problem olaraq qalır.

Müəllifin sözlərinə görə, ikincili tam adentiya zamanı tam çıxan lövhəli protezin hazırlanması tibbi göstərişə əsasən bir neçə kliniki və texniki mərhələnin ayrılmaz ardıcılığından ibarətdir. Bu mərhələlərin hansısa yolla yerinə yetirilməsinə gətirən mərhələlərdə də davam edərək sonda nəticənin qeyri-qənaətbəxş alınmasına səbəb olur.

O da bildirilir ki, tədqiqatçıların bu problemi aradan qaldırmaq üçün göstərdikləri səy stomatoloji materialşünaslığın inkişafına səbəb olub. Lakin buna uyğun istifadə olunan müalicə metodları hələ də problemi aradan qaldırmağa qadir deyil. Elmi

axtarışlar isə davam etdirilir.

Bu aktual problemin həll olunması üçün Azərbaycan Tibb Universitetinin Ortopedik stomatologiya kafedrasında aparılan tədqiqat işi də yekunlaşma ərəfəsindədir. Ümidvarıq ki, aparılan tədqiqat işi bu problemin həllinə öz töhfəsini verəcək.

Tələbə dekan Onlar universitet rəhbərliyi ilə tələbələr arasında körpü rolunu oynayır

Tələbələrin öz problemlərini aradan qaldırmaq və təhsil aldıkları ali məktəblə bağlı hansısa məlumatı əldə etmək üçün ilk müraciət etdikləri şəxs tələbə dekanlarıdır. Tələbələrə təhsil həyatında, ictimai fəaliyyətlərində yaxından dəstək olan, rektor və dekanın göstərişlərini, Elmi Şuranın qərarlarını diqqətlərinə çatdırıb belə tələbə dekanlarından biri Rüfət Özimidir.

O, 2003-cü il martın 10-da Bakıda anadan olub. 2009-cu ildə Bakı Avropa Liseyinə daxil olan R. Özim 2020-ci ildə biologiya fənni üzrə respublika fənn olimpiadasında iştirak edib, 2-ci yer tutub.

Məktəb illərində bir çox intellektual yarışların (“Breyn Rinq”, “Xəmsə”, “Əlaçı” televiziya verilişləri və s.) iştirakçısı olub, məktəbli arasında “Azərbaycan çempionu” adını qazanıb.

2020-ci ildə Bakı Avropa Liseyini qızıl medal və xüsusi fərqlənmə attestatı ilə başa vuran R. Özim 2021-ci ildə Azərbaycan Tibb Universitetinin I Müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olub. 2022-ci ilin may ayında tələbələrin səs çoxluğu ilə tələbə dekanı seçilib: “Tələbə dekanı olaraq hər kurs üzrə müavinlərim var. Onlar vasitəsilə işimizi universitetin, fakültənin, tələbə təşkilatlarının iş palanlarına uyğun təşkil edirik. Müavinlərim tələbələrə əlaqə yaratmaqda, onların fikirlərini öyrəniş dekanlığa çatdırmağımda mənə yaxından kömək edirlər. Özüm də tələbələrin fikirlərini dinləyir, onların hər hansı problemi olduqda dərhal həll etməyə çalışıram. Hər tədris ilinin əvvəlində birinci kurs tələbələri ilə daha çox işləyirik. Onların universitetə adaptasiya olunmasına yardım göstəririk, imtahan sessiyaları, konfrans və tədbirlərin keçirilmə vaxtları ilə bağlı suallarını cavablandırırıq. Yuxarı kursların şikayətləri isə çox vaxt imtahanlarda apellyasiya ilə bağlı olur.

Eyni zamanda, ayda bir dəfə təşkil olunan fakültə şuralarında, Böyük Elmi Şurada iştirak edir, qəbul olunmuş qərarlar haqqında tələbələri məlumatlandırırıq. R. Özim universitetə daxil olan fakültə fəallığı ilə seçilən tələbələrdəndir. Bir sıra intellektual yarışlarda iştirak edib və müvəffəqiyyət qazanıb. O əvvəllər “İntellektual oyunlar” klubunun, sonralar isə “Şahmat” klubunun idarə heyətinin üzvü olub. Həmçinin 120a1b qrupunun sinif nümayəndəsi kimi də fəaliyyət göstərib.

2023-cü ildə AzEdu.az təhsil portalı tərəfindən “Brend tələbə” adına layiq görülən R. Özim, ixtisas təcrübəsini artırmaq məqsədilə Türkiyənin Hacettepe Universitetində plastik və rekonstruktiv cərrahiyyə üzrə yay təcrübəsində iştirak edib.

DİM-in təşkil etdiyi Rezidentura imtahanında 72 bal toplayaraq birinci mərhələni uğurla keçib. Təhsilini ixtisası üzrə xaricdə davam etdirmək niyyətindədir.

Allah rəhmət eləsin!

İnsan anatomiyası və tibbi terminologiya kafedrasının əməkdaşları Epidimiologiya və biostatistika kafedrasının müdiri, professor İbadulla müəllimə qardaşı

Həmdulla Ağayevin vəfatından kədərli xatirələrini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

II Uşaq xəstəlikləri kafedrasının əməkdaşları kafedranın assistenti, tədris işləri üzrə kafedra müdiri, müavini Aidə Ağayevaya əmisi

Həmdulla Ağayevin vəfatından kədərli xatirələrini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Əczaçılıq toksikologiya və kimya kafedrasının əməkdaşları kafedranın

laborantı Maya Qəmbərovaya qardaşı

Qabilin vəfatından kədərli xatirələrini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

II Uşaq xəstəlikləri kafedrasının əməkdaşları kafedranın assistenti, tədris işləri üzrə kafedra müdirinin müavini Aidə Ağayevaya qaynanası

Tinatın xanımın vəfatından kədərli xatirələrini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

II Uşaq xəstəlikləri kafedrasının əməkdaşları kafedranın dosenti Aynur Poluxovaya atası

Əli müəlliminin vəfatından kədərli xatirələrini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.